

10. 2. 2010

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Zneužívání rozhodčích doložek - stále nevyřešený problém

O rozhodčích doložkách se poměrně nahlas mluví v poslední době opět zejména v souvislosti s připravovanou změnou zákona č. [321/2001](#) Sb. o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. [64/1986](#) Sb. Rozhodčí doložky, ačkoliv představují jistě rychlý a efektivní způsob řešení sporu, jsou také ve velké míře zneužívány, a to právě zejména v oblasti spotřebitelských úvěrů. Představují totiž snadný způsob, jak se vyhnout soudní kontrole úvěrové smlouvy, například z hlediska souladu s dobrými mravy.

Pokud chce věřitel využít smluvní podmínky, které jsou na hraně, nebo za hranou dobrých mravů, například lichevní nastavení úroků, je výhodnější použít rozhodčí doložku na rozhodce ad hoc. S tím se věřitel předem dohodne, jak bude případné spory rozhodovat. Tak by to samozřejmě fungovat nemělo, nicméně taková je poměrně častá praxe, která je však z hlediska poškozených spotřebitelů či dozorových orgánů často neprokazatelná.

Věřitel tak neriskuje, že v rámci soudního sporu budou podmínky smlouvy napadeny, smlouva bude pro rozpor s dobrými mravy považována za neplatnou a věřitel místo sjednaných úroků dostane jen plnění jistiny a úroků z prodlení z titulu bezdůvodného obohacení. Z těchto důvodů se také u věřitelů, kteří využívají nepříliš standardní podmínky úvěru, neobjevují rozhodčí doložky stanovující pravomoc stálému rozhodčímu soudu, ale takřka bez výjimky jsou to rozhodčí doložky určující pravomoc rozhodci ad hoc.

Na rozdíl od mnohých rozhodců ad hoc představuje stálý rozhodčí soud vyšší míru autority. Předpoklad nezávislého a nestranného rozhodování je u něj daleko větší než u rozhodců ad hoc. Tím nechci říct, že rozhodci ad hoc nerozhodují nezávisle a nestranně. Měl jsem možnost seznámit se s mnoha rozhodčími nálezy rozhodců ad hoc, které byly velmi kvalitní, a nebylo jim možno po právní stránce nic vytknout. Nicméně z hlediska spotřebitele, který podepsal ve spotřebitelské smlouvě rozhodčí doložku, představuje rozhodce ad hoc daleko větší míru nejistoty. Spotřebitel má mnohdy oprávněné podezření, že rozhodce je na věřitele určitým způsobem napojen. **Někteří rozhodci ad hoc mají navíc na svých webových stránkách uvedenu informaci, pro které klienty rozhodují spory. O nestrannosti takových rozhodců vůči těmto „klientům“ tak mohou panovat oprávněné pochybnosti, protože rozhodce je pak na takovémto klientovi vlastně ekonomicky závislý.**

Z hlediska práva ochrany spotřebitele je možné považovat rozhodčí doložky za nepřiměřenou smluvní podmínku podle § 56 občanského zákoníku. Napadat rozhodčí doložky ve spotřebitelské smlouvě z hlediska tohoto ustanovení je však poměrně problematické, protože spotřebitel se jednak musí dovolat neplatnosti takového ustanovení podle § 55 odst. 2 občanského zákoníku a jednak musí přinést přesvědčivé argumenty o tom, že rozhodčí doložka skutečně představuje nepřiměřené smluvní ujednání, které v rozporu s požadavkem dobré víry znamená k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran. Přitom lze použít zejména eurokonformní výklad daného ustanovení občanského zákoníku a argumentaci směrnicí 93/13/ES o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách. Založit spor pouze na této argumentaci, která se v podstatě rovná nepřímé aplikaci evropské směrnice, však může být poněkud riskantní, protože není

jasné, jak by se v českých podmínkách soud s takovou argumentací vypořádal. Relevantní judikatura k tomuto tématu vlastně neexistuje, protože spotřebitelé takovéto spory, které pro ně představují vysoké náklady a nejistý výsledek, většinou nevyvolávají.

Proto je třeba, aby měl spotřebitel poněkud silnější argumenty, se kterými by se mohl pustit do soudní pře o platnost rozhodčí doložky. Jistou naději přineslo nedávné rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 12 Cmo 496/2008, které se týká souladu rozhodčí doložky se základním právním předpisem upravujícím rozhodčí řízení, tedy zákonem č. [216/1994](#) Sb. o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů (ZRŘ). V tomto rozhodnutí se Vrchní soud v Praze vyjádřil tak, že „jedná-li se o ad hoc rozhodce, jímž musí vždy být fyzická osoba (viz § 4 RozŘ), může být přímo v rozhodčí smlouvě tento rozhodce či rozhodci, je-li jich více, uveden (uvedeni), případně může rozhodčí smlouva dle § 7 odst. 1 RozŘ stanovit způsob, jak počet i osoby rozhodců mají být určeny.“ Vrchní soud dále rozhodl, že **„pokud rozhodčí smlouva neobsahuje přímé určení rozhodce ad hoc, anebo konkrétního způsobu jeho určení, ale jen odkazuje ohledně výběru rozhodce a stanovení pravidel rozhodčího řízení na právnickou osobu, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona a odkazuje na touto právnickou osobou stanovené statuty a řády ke jmenování a výběru rozhodců, jakož i způsobu vedení rozhodčího řízení a stanovení pravidel o nákladech řízení, pak je taková rozhodčí smlouva neplatná dle § 39 občanského zákoníku pro obcházení zákona.“** Vrchní soud se takto vyjádřil o rozhodčí doložce, v níž bylo stanoveno, že rozhodce ad hoc bude vybrán ze seznamu rozhodců vedeného u právnické osoby - obchodní společnosti. Dané rozhodnutí se netýkalo spotřebitelského sporu, nicméně pro mnoho spotřebitelů by mohlo být velmi dobře použitelné. Takto nastavené rozhodčí doložky totiž využívá velké množství podnikatelů i mnoho věřitelů poskytujících spotřebitelské úvěry. Není proto překvapující, že toto rozhodnutí vzbudilo v řadách komerčních subjektů poměrně značnou paniku.

Jak ale na toto rozhodnutí adekvátně reagovat není zcela jasné, protože toto rozhodnutí je v přímém rozporu s předchozí judikaturou Nejvyššího soudu. Ten ve svém judikátu sp. zn. 32 Cdo 2282/2008 rozhodl, že **„dovozuje-li žalobce nutnost dohody na jmenovitě určeném rozhodci, není jeho názor správný. Strany se mohou (nikoli musí) dohodnout na určení konkrétních jmen rozhodců.“** Nevýhodou takové rozhodčí doložky je skutečnost, že od uzavření této doložky do vzniku sporu může uplynout delší doba a nelze vyloučit, že na straně takto jmenovaného rozhodce dojde ke změně poměrů znemožňujících výkon funkce rozhodce. Proto dochází - stejně jako v souzené věci - ve smyslu ust. § 7 odst. 1 ZRŘ k určení mechanismu, jakým způsobem bude určitý rozhodce pro rozhodování v budoucnosti vzniklých sporů vybrán, přičemž **závěr, zda se účastníci rozhodnou pro to, že jejich případné spory bude rozhodovat rozhodce (rozhodci) zapsaný v seznamu vedeného u stálých rozhodčích soudů či jiných soukromoprávních subjektů, je ponechán na dohodě stran.“**

Z hlediska ZRŘ je určení rozhodce ad hoc možné. Rozhodcem přitom může být pouze fyzická osoba. Jakým způsobem bude tento rozhodce určen, je v podstatě na vůli stran. ZRŘ stanoví ve svém § 7, že rozhodčí smlouva má zpravidla určit počet i osoby rozhodců anebo stanovit způsob, jak počet i osoby rozhodců mají být určeny. Konečný počet rozhodců musí být vždy lichý. Nemá-li rozhodčí smlouva takového ustanovení, jmenuje každá ze stran jednoho rozhodce a tito rozhodci volí předsedajícího. Pokud si tedy strany stanoví, že arbitrabilní spory mezi nimi budou řešeny v rozhodčím řízení rozhodcem zapsaným v seznamu rozhodců právnické osoby, lze takovéto ustanovení považovat za ujednání o způsobu určení osoby rozhodce. ZRŘ tedy podle všeho umožňuje mechanismus, v jehož rámci bude rozhodce vybrán ze seznamu, který vede jakákoliv právnická osoba.

Vrchní soud v Praze ve svém rozhodnutí také dostatečně nedocenil fakt, že v případě, že rozhodčí doložka neobsahuje počet a způsob stanovení rozhodců, použije se zákonného postupu pro jejich určení. Tzn., že případná neplatnost ustanovení o způsobu určení rozhodce tedy nemůže znamenat

neplatnost celé rozhodčí doložky, nýbrž pouze její části o způsobu stanovení osoby rozhodce s tím, že tento nedostatek může být sanován zákonným postupem.

Judikát Vrchního soudu v Praze, ačkoliv by mohl pro spotřebitele představovat argument, o který by mohli opřít žalobu na určení neplatnosti rozhodčí doložky, resp. žalobu na zrušení vydaného rozhodčího nálezu, nekoresponduje s platnou právní úpravou ani judikaturou Nejvyššího soudu. Proto nelze vyvolání sporu z těchto důvodů spotřebitelům doporučit.

Proto se i nadále zdá, že jedinou šancí, jak zabránit zneužívání rozhodčích doložek ve spotřebitelských smlouvách, je změna právní úpravy. V současné době sílí i mezi zákonodárci snahy o to, aby ve vztazích plynoucích ze smluv o spotřebitelském úvěru byly rozhodčí doložky omezeny, resp. zcela zakázány.[1] Některé hlasy volají též potom, aby byly rozhodčí doložky zcela zakázány ve všech spotřebitelských vztazích.

Vzhledem k tomu, že i spotřebitel by měl mít možnost využít výhod rozhodčího řízení, byla by zřejmě nejlepším řešením „zlatá střední cesta“, tedy varianta, kdy ve všech spotřebitelských vztazích není možno uzavřít rozhodčí doložku, ale pouze tzv. smlouvu o rozhodci. Ta je uzavírána až po vzniku sporu a je tak eliminováno nebezpečí, že spotřebitel ve své nevědomosti podepíše smluvní ustanovení, kterým se v důsledku vzdá práva na soudní ochranu. Obdobnou úpravu obsahuje například francouzské právo.[2]

Nyní se objevily též návrhy směřující k tomu, že by byl přístup k výkonu funkce rozhodce omezen a jednalo by se o funkci, která by byla garantována a kontrolována státem. Ať už ale zákonodárce zvolí kteroukoliv variantu, měl by ji zvolit a uvést v platnost a účinnost co nejrychleji. Ke zneužívání rozhodčích doložek totiž stále ve velkém množství případů dochází a zákonodárcovo přešlapování na místě působí našim spotřebitelům velké škody.

Mgr. Tomáš Palla

spolupracovník SOS – Sdružení obrany spotřebitelů, o.s.

[1] Viz např. Sněmovní tisk 808/0 Novela zákona o podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru – RJ, dostupný z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=808&CT1=0>

[2] Viz např. ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. ASPI, Praha: 2008, str. 127

Další články:

- [Úmyslně zkracující právní jednání mezi dlužníkem a osobou blízkou](#)
- [Doručování soudních písemností ze zahraničí do ČR](#)
- [Rozšiřování státní moci při implementaci acquis EU: český fenomén gold-platingu na příkladu konfiskační směrnice](#)
- [Souhrn významných událostí ze světa práva](#)
- [Návrh nového zákona o digitální ekonomice](#)
- [Mezinárodní dožádání a lhůta pro stanovení daně: kritéria účelnosti, věcnosti a včasnosti v judikatuře](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 30.: Jednání za s.r.o. – zápis jednatelského oprávnění do obchodního rejstříku](#)
- [Prověřování zahraničních investic a kybernetická regulace: řízená služba jako nová transakční proměnná](#)
- [Nejvyšší soud ČR: Úhrada úroků ze zápůjčky jako zvýhodňující jednání? Klíčový výklad k § 241 odst. 5 písm. b\) insolvenčního zákona](#)
- [JIŘÍ HARNACH - VEŘEJNÉ ZAKÁZKY LIVE! - BŘEZEN 2026](#)
- [Předběžné opatření a další instituty k ochraně věřitelů při přeměnách](#)